

Διάβασα «Τα αηδόνια της σιωπής» – Συνέντευξη του Στέφανου Δάνδολου για το καινούργιο του μυθιστόρημα

«Τα αηδόνια της σιωπής» τα πήρα στο μέιλ μου και τα διάβασα πριν καν κυκλοφορήσουν στα βιβλιοπωλεία. Έτσι κέρδισα δύο πράγματα: πρώτον και σημαντικότερο διάβασα ένα εξαιρετικό ιστορικό μυθιστόρημα με φόντο τα Δεκεμβριανά στην Αθήνα και έναν μεγάλο έρωτα – θα πούμε περισσότερα γι' αυτό στη συνέχεια. Δεύτερον ότι αλλιώς διαβάζεις κάτι κρατώντας το στο χέρι και ξεφυλλίζοντας το κι αλλιώς σκρολάροντας μια οθόνη, οπότε τώρα περιμένω να το πιάσω στα χέρια μου και να χωθώ στις σελίδες του

«Τα αηδόνια της σιωπής» (Εκδόσεις Ψυχογιός), είναι όπως μου εξομολογείται ο συγγραφέας, μια φωτεινή ιστορία σε μαύρους καιρούς. Μπορείς να φέρεις στο νου σου ότι κάποιος μπορεί να κάνει μια μέρα για να φτάσει από την Εμμανουήλ Μπενάκη στην Ακαδημία ενώ τον πυροβολούν ελεύθεροι σκοπευτές;
Ένα γράμμα που στέλνει κάποια από τη Γλυφάδα να κάνει περίπου δύο μήνες για να φτάσει στην πλατεία Συντάγματος;
Μπορείς να διανοηθείς τη Γλυφάδα ένα χωριό με λίγα αρχοντικά, χαμόσπιτα και αγροτικές καλλιέργειες;
Μπορείς να φανταστείς τον εαυτό σου σε ένα καφενείο ανάμεσα σε συγγραφείς, καλλιτέχνες και πολιτικούς και το γκαρσόνι που θα σε σερβίρει να θυμάται πώς πίνεις τον καφέ σου;
Θυμάσαι πώς σκίρτησες αντικρύζοντας τον έρωτα της ζωής σου ή πώς θρήνησες αν τον έχεις χάσει;

Αυτό είναι σε πολύ γενικές γραμμές το μυθιστορηματικό σύμπαν που έφτιαξε ο Στέφανος Δάνδολος και μας παρέδωσε ένα συναρπαστικό μυθιστόρημα γεμάτο από έντονα συναισθήματα των ηρώων του που είναι πρόσωπα που τα ξέρεις. Τα ξέρεις ακόμη κι αν δεν έχεις βαθιά ιστορική γνώση των γεγονότων. Ε, διάολε την εποχή κάπου την έχει πάρει τ' αυτί σου.

«Τα αηδόνια της σιωπής» είναι μια κορυφαία στιγμή στην καριέρα του Στέφανου Δάνδολου που με συγγραφική ωριμότητα και ένα νεανικό ασίγαστο κέφι έχει φτιάξει πολυσέλιδο μεν αλλά ευκολοδιάβαστο βιβλίο. Τίποτα δεν περισσεύει που θα μπορούσε να χαλάσει τον καταγιστικό ρυθμό της ανάγνωσης. Από τις σελίδες του ξεπηδάει η δράση ή όταν αυτή απουσιάζει η εσωτερική συναισθηματική πάλη των ηρώων του είναι τόσο έντονη και αριστοτεχνικά γραμμένη που δεν θες να σταματήσεις το διάβασμα ακόμη κι όταν φτάσεις στην τελευταία σελίδα.

«Τα αηδόνια της σιωπής» βρίθουν ιστορικών γεγονότων. Θέλω πριν μπούμε στο ίδιο το περιεχόμενο να ξεκινήσω με την ερώτηση: Πόσο διάβασμα κάνεις για να γράψεις τα βιβλία σου; Κάνεις τη μελέτη σου και ξεκινάς ή επανέρχεσαι σε πηγές όσο προχωράει το γράψιμο του βιβλίου;

Και τα δύο συμβαίνουν. Φυσικά κάνω τη μελέτη μου από πριν, και μπορεί να μου πάρει και έναν ολόκληρο χρόνο πριν γράψω την πρώτη λέξη στο χαρτί. Και αργότερα, όσο προχωράει το γράψιμο, επανέρχομαι στις πηγές είτε για να εμβαθύνω είτε για να απλουστεύσω. Ξέρεις, πολλές φορές ο αναγνώστης δεν χρειάζεται όλη τη γνώση που ήταν αναγκαία στον συγγραφέα. Γενικά όμως, αυτό είναι το πιο δύσκολο κομμάτι της δουλειάς, η έρευνα. Και όχι τόσο τα γεγονότα, διότι αυτά τα βρίσκεις εύκολα. Κυρίως το πραγματολογικό τοπίο είναι που έχει τις περισσότερες απαιτήσεις. Ειδικά όταν γράφεις για εποχές που κάποιος σημερινός ηλικιωμένος μπορεί να θυμάται από παιδάκι. Για παράδειγμα, μια σημαδιακή μέρα που είχε ήλιο, δεν μπορείς να την αποτυπώσεις ως συννεφιασμένη ή βροχερή. Οπότε, το ψάξιμο, για να νιώσω απόλυτα σίγουρος, απλώνεται σε χίλιους δυο τομείς.

Πώς αποφάσισες να μιλήσεις για τα Δεκεμβριανά – ίσως από τις πιο σκοτεινές στιγμές της ιστορίας μας αφού «οδήγησαν» μαθηματικά στον Εμφύλιο;

Μυθιστορηματικά με ελκύουν οι αντιφάσεις, και η εποχή εκείνη αποδείχτηκε συνώνυμο της αντίφασης. Το τέλος της Κατοχής μάς έβγαλε στους δρόμους να γιορτάζουμε, και πριν προλάβει να συμπληρωθεί εβδομάδα, στα μέσα εκείνου του Οκτώβρη, άρχισαν τα έκτροπα μεταξύ δεξιών και αριστερών. Από το φως δηλαδή περάσαμε αστραπιαία στο σκοτάδι. Επίσης με ενδιέφερε να καταδείξω πώς εκλαμβάνεται η έννοια της «πατρίδας». Ο κύριος Αριστείδης, ο ήρωας του βιβλίου, είναι ένας αγνός άνθρωπος που δεν συμμετέχει στην πόλωση, γι' αυτόν πατρίδα είναι η Ευδοξία του, την οποία ψάχνει μια ολόκληρη ζωή. Την ώρα που χιλιάδες Έλληνες αποζητούν δια της βίας την πατρίδα που ονειρεύονται βάσει πολιτικής ιδεολογίας, εκείνος αποζητά τη δική του Ιθάκη, που είναι ο δρόμος του συναισθήματος. Αυτή είναι και η κοσμοθεωρία του βιβλίου. Το ριζικό των απλών ανθρώπων που παλεύουν για το δικαίωμά τους στην ευτυχία, κόντρα στα ολέθρια πάθη των καιρών. Είναι το πιο φωτεινό μυθιστόρημα που έχω γράψει, με φόντο μια εποχή γεμάτη σκοτάδι. Οι αντιφάσεις που λέγαμε...

Κατά τη συγγραφή του βιβλίου σου, είχες το άγχος μην διαλέξεις «στρατόπεδο», περιγράφοντας τα γεγονότα (έστω και υπό το πρίσμα των λογοτεχνικών ηρώων);

Ναι, δεν σου κρύβω ότι το είχα αυτό το άγχος, γι' αυτό και προσπάθησα να είμαι όσο πιο προσεχτικός γίνεται, διατηρώντας τον έλεγχο ακόμα και στις πιο ακραίες στιγμές της εποχής. Στόχος μου ήταν να καταγράψω το

σκηνικό και να αφήσω τον αναγνώστη, αν θέλει, να κάνει τις δικές του αναγωγές. Δεν ήθελα να χρωματίσω εμπρηστικά το κείμενό μου, ποτέ δεν το κάνω, προτιμώ σαν συγγραφέας να παίζω στο κέντρο του γηπέδου, όχι στα άκρα. Εξάλλου, ολέθρια σφάλματα έγιναν και από τις δύο πλευρές τότε.

Πιστεύεις ότι σήμερα είμαστε – ως κοινωνία και πολιτεία – ώριμοι να μιλήσουμε και να κάνουμε «λογαριασμό» για τις σκοτεινές εποχές της ελληνικής ιστορίας;

Δεν ξέρω, Γιάννη. Νομίζω ένα κομμάτι μας ρέπει αέναα προς την ανακύκλωση των ίδιων πληγών που αποδεδειγμένα μας διέλυσαν τότε. Βλέπεις τι γίνεται. Η ίδια πόλωση πάντα, το ίδιο πολιτικό μακελειό τόσο στο παρασκήνιο όσο και στο προσκήνιο. **Εδώ δεν μπορούμε να διαχειριστούμε το παρόν, θα κάνουμε λογαριασμό για το παρελθόν;** Και δεν ισχύει μόνο στην πολιτική και στην ιστορία, ισχύει δυστυχώς παντού. **Είμαστε λαός που διχάζεται εύκολα, είτε για ένα τραγούδι, είτε για τις δηλώσεις ενός καλλιτέχνη, για οτιδήποτε.** Κάθε μέρα στήνουμε μικρούς εμφύλιους στα social media.

Η ιστορία και οι δυνατοί, μετ' εμποδίων, έρωτες έχουν μπει για τα καλά στο λογοτεχνικό σου σύμπαν. Πώς προέκυψε αυτό το ζευγάρι;

Ήταν το αποτέλεσμα της ωρίμανσής μου ως συγγραφέα. Ο θάνατος και ο έρωτας είναι τα δύο κορυφαία ζητήματα της παγκόσμιας δραματουργίας, όπως και της ζωής. Βέβαια, ο Όμηρος και ο Σαίξπηρ τα εξάντλησαν, και τα ανέπτυξαν τόσο όμορφα, που δεν θα χρειαζόταν να ξαναγραφτεί άλλη λέξη. Οπότε εμείς προσπαθούμε σκληρά να εφευρίσκουμε τρόπους έτσι ώστε κάθε νέο μας βιβλίο να έχει κάτι πρωτότυπο, ενδιαφέρον και ενδεχομένως καινούργιο να προσφέρει στον αναγνώστη.

Εκτός από τα πρόσωπα του έργου, στο βιβλίο «πρωταγωνιστούν» η Αθήνα του τότε και η Γλυφάδα εκείνης της εποχής. Επέλεξες τη Γλυφάδα για να τιμήσεις την προσωπική σου πατρίδα;

Ακριβώς. Γεννήθηκα στην Αθήνα, στην πλατεία Αμερικής, και από ηλικία τριών ετών βρέθηκα να μεγαλώνω στη Γλυφάδα. Υπό μία έννοια, όπως το βλέπω τώρα, το ταξίδι που κλήθηκε να κάνει εν μέσω Δεκεμβριανών ο κύριος Αριστείδης, από την οδό Μπενάκη στον παραθαλάσσιο τότε οικισμό της Γλυφάδας, είναι μάλλον μια παρομοίωση της δικής μου πορείας, αν και σίγουρα πιο δραματική. Πάντως το βιβλίο είναι γραμμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να λειτουργεί σαν χάρτης. Ήθελα ο αναγνώστης να ξέρει διαρκώς πού βρίσκεται, να μπορεί να συγκρίνει την εικόνα ενός δρόμου από τον οποίο πέρασε σήμερα το μεσημέρι με την ζοφερή εικόνα που παρουσίαζε ο ίδιος δρόμος στα τέλη του 1944. Και η Γλυφάδα της Ευδοξίας ήταν ένα πρόσθετο στοιχείο συγγραφικά, διότι δεν έχει καμία σχέση με την Γλυφάδα που γνώρισα εγώ μεγαλώνοντας.

**Αν ζούσες εκείνη την εποχή στην Αθήνα σε ποιο καφενείο θα σύχναζες;
Στου Ζαχαράτου ή του Ζαβορίτη;**

Στου Ζαχαράτου βέβαια. Πώς θα μπορούσα να αγνοήσω έναν τόσο γλυκό και καλόψυχο σερβιτόρο σαν τον Αριστείδη Τσόκο;

Πώς τα στέκια επηρέαζαν την κοινωνική και πολιτική ζωή της εποχής;

Δημιουργώντας πόλους. Υπήρχαν τα πολιτικά στέκια, τα καλλιτεχνικά στέκια, τα οικογενειακά στέκια. Η Αθήνα ήταν ένα πολύβουο άθροισμα από τόπους συνάντησης. Τι άλλο είχε ο κόσμος τότε; Δεν υπήρχε Ίντερνετ, δεν υπήρχε τηλεόραση. Η ζωή των ανθρώπων ήταν βασισμένη στην κοινωνική επαφή.

Σήμερα υπάρχει κάτι αντίστοιχο;

Στέκια υπάρχουν, και θα υπάρχουν πάντα, αλλά χωρίς τη δύναμη πια να επηρεάζουν καταλυτικά τις τάσεις της κοινωνίας.

Σήμερα πώς βλέπεις την κοινωνία, δεδομένης και της δημοσιογραφικής σου ιδιότητας, υπό το πρίσμα του «διχασμού». Είμαστε έτοιμοι να μπούμε σε «στρατόπεδα» και να συγκρουστούμε με τα σύγχρονα «όπλα» – τα σόσιαλ μίντια;

Α, καλά, αυτή είναι η ειδικότητά μας. Το να ξιφουλκούμε. Μια σπίθα είναι αρκετή για να μας χωρίσει σε στρατόπεδα και να μας κάνει να φαγωθούμε. Ίσως είναι κατάλοιπο εκείνης της μαύρης περιόδου, ίσως όχι, ριζώνει απλώς στο dna μας. Πάντως ένα μεγάλο μέρος αυτού του λαού ταλανίζεται από μια ακατανίκητη επιρρέπεια προς τη μετωπική ρήξη. Κατεδαφίζουμε με ευκολία, ισοπεδώνουμε με ευκολία. Ό,τι δεν μας εκφράζει, ό,τι είναι αντίθετο με την άποψή μας, έχουμε μια τάση όχι απλώς να το απορρίπτουμε, όπως είναι δικαίωμά μας, αλλά να το συντρίβουμε.

Η Ιστορία μας, είναι σίγουρο ότι δε διδάσκεται σωστά στα σχολεία. Ούτε στη λογική να την αγαπήσουν τα παιδιά, ούτε και ως περιεχόμενο (αυτή είναι μια προσωπική γνώμη φυσικά, η προσωπική μου αλήθεια και τίποτα παραπάνω). Η δική σου γνώμη επ' αυτού ποια είναι;

Θα συμφωνήσω. Η παπαγαλία σου επιτρέπει να αποστηθίσεις για ένα σύντομο χρονικό διάστημα, όχι να κατανοήσεις επακριβώς. Μοιραία μαθαίνουμε ό,τι είναι να μάθουμε, και έπειτα συνήθως το ξεχνάμε, μόνο αν μας ενδιέφερε πραγματικά το κρατάμε μέσα μας. Οπότε ναι, υπάρχει αυτό το κενό που λες. Πάντως με συγκινούν τα παιδιά που αγαπάνε την Ιστορία, και το λέω περιχαρής γιατί ο γιος μου, που είναι έντεκα, δείχνει να λατρεύει τη βυζαντινή περίοδο, και την ρωμαϊκή, και τον Μεσαίωνα, όπως φυσικά και τις ιστορίες που του αφηγούμαι εγώ, ιστορίες από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, από την Δικτατορία, ό,τι έχω γράψει τα τελευταία χρόνια. Θέλω να πω, μάλλον είναι και θέμα ανθρώπου το πόσο

ενδιαφέρεσαι να μάθεις. Αν και στην περίπτωση του Πάνου υπάρχει το ερέθισμα του μπαμπά του.

Θες να δεις Τα αηδόνια στην τηλεόραση, όπως απολαύσαμε το «Φλόγα και άνεμος»; Εγώ όσο το διάβαζα, σειρά έβλεπα, απ' αυτές που δεν τις αφήνεις όταν δεις το πρώτο επεισόδιο; - Έχω σχεδόν και το καστ στο μυαλό μου - Εσύ; Ποιους θα έβαζες να ενσαρκώσουν το κεντρικό ζευγάρι του βιβλίου;

Είναι ωραίο αυτό που λες γιατί το παν σε ένα μυθιστόρημα εποχής είναι η δύναμη της εικονοποιίας του. Αν σου δημιουργήσει εικόνες δυνατές, τότε έχει εκμηδενίσει την απόσταση από τον χρόνο στον οποίο διαδραματίζεται. Ναι, φυσικά και θα ήθελα να το δω στη τηλεόραση, δεν γνωρίζω συγγραφέα που να μην θέλει κάτι αντίστοιχο για ένα βιβλίο του. Καστ; Για να σκεφτώ... Οκ, θα σου πω μια διανομή που όμως δεν είναι διαθέσιμη. Μάνος Κατράκης στο ρόλο του κυρίου Αριστείδη. Δέσπω Διαμαντίδου στο ρόλο της Ευδοξίας. Ο Βασίλης Λογοθετίδης, Θρασύβουλος. Η Έλλη Λαμπέτη ως νεαρή δασκάλα. Και για γυναίκα με τα θλιμμένα μάτια, η Μαίρη Αρώνη. Αυτό μάλλον θα ήταν το ιδεατό καστ των ονείρων μου.

Στο έχω ρωτήσει στο παρελθόν, αλλά επειδή όλοι και όλα γύρω μας αλλάζουν, τι φοβάσαι Στέφανε και τι κάνεις για να αντιμετωπίσεις τους φόβους σου;

Νομίζω ότι ο βασικός φόβος που μας ταλανίζει τους περισσότερους στην ηλικία μας είναι μην συμβεί κάτι στους αγαπημένους μας ανθρώπους. Η κακιά η ώρα που λέμε. Αυτός είναι ο εφιάλτης. Οπότε προσπαθώ να μην ξεχνάω ποτέ πόσο ευγνώμων είμαι απέναντι στη ζωή, και προσπαθώ επίσης να καλλιεργώ αυτή την ευγνωμοσύνη με πράξεις. Οι φόβοι για την υγεία μας, για τα όνειρά μας, για το μέλλον μας, υφίστανται πάντα. Όμως είμαστε υποχρεωμένοι να παλεύουμε καθημερινά, να μοχθούμε για το καλύτερο. Κατά τα άλλα προσπαθώ να είμαι πάντα αισιόδοξος, και πάντα προσγειωμένος στο έδαφος, γιατί η ζωή σε αντίθεση με τα βιβλία δεν είναι γραμμένη σε χαρτί, πάντα μπορεί να σε ανατρέψει. Οπότε, δίνω τον αγώνα μου έντιμα και φιλότιμα. Είμαι ένας άνθρωπος που γράφει βιβλία, που ονειρεύεται, που αγαπάει, και που έχει τη μεγάλη ευτυχία να βλέπει τον γιο του να μεγαλώνει.